

Om Näckrosdammen

I går eftermiddag, var Margret och jag, och fikade vid näckrosdammen, och ville kolla hur långt näckrosorna hade kommit, lördagen den andre juni 2018, efter denna unika värmebölja, under maj månad, som till början gladde oss, men nu på senare mest terroriserat oss. Rosorna hade börjat spricka ut, så man kunde tydligt se färgerna. En sak jag kom att tänka på var, att i rättvisans namn borde det också komma med, att Artur i Haggården donerade den mark, som gick åt till att göra dammen nästan dubbelt så stor. Den ö, som nu nästan finns, var då en ö, med en remsa öppet vatten mot vägen, för att barnen skulle kunna åka runt den på isen. Detta utnyttjades flitigt de första decennierna, då det oftast var bra isar.

Men så kom mobiltelefoner, och datorer, vilket fångade ungdomarnas intressen, och det var inte alls intressant längre, att anstränga sej med att skotta snö och att svettas. Denna problematik, har också drabbat fotbollsutövandet på landsbygden, - detta att småklubbar inte får ihop lag, och många fotbollsplaner över vårt land växer igen och läggs ner. I städerna är det inte så stora problem med det, eftersom invandrarungdomar söker sej till klubbarna.

Det var två små buskar från början, med naturliga fördjupningar på ön, där det senare planterades två rosenbuskar, vilket var möjligt, efter att jag lejt sprängspecialisten Erik i Sjötorp, som borrade och sprängde ett par salvor, i botten på fördjupningarna, så att det blev dränering. Men buskarna blev inte skötta, och det kan nämnas, att Hermann Krupke från Hov, (Sveriges pion-odlarkung), planterade dem, samt alla björkarna vid kanten av den utvidgade dammen. Gäsene kommun betalade kostnaderna, även för grävmaskinen. Christer Axelsson i Attorp, utförde grävningarna, med sin Norska Bröjt-grävare. Det gällde att passa på, eftersom läget var, att storkommunreformen förelade Gäsene kommun, att framöver gå upp i Herrljunga Storkommun, samt att läget var det, att Herrljunga hade den klart svagare ekonomin. Om det nu skulle vara vara någon, som vill plantera ett par passande prydnadsbuskar på ön, har jag nu talat om att det är möjligt. Och ev. med lite ny jord.

En unik begivenhet på gräsmattan, är den numera jättestora björken, med det märkliga grenverket. Det uppmärksammas bäst, när man ser den från rhododendronbuskarna. Verkligen ett vårdträd att bevara. Den gräsväg, som går vid insidan av dammen, är den gamla landsvägen, som fortsatte vidare, genom allén utanför Haggårds trädgårdstomt, och över deras åker, mitt emot Gategårn. Den vägen, var i bruk till i början av 1950-talet, innan den nuvarande vägen byggdes.

När det gäller belysningen, ordnade kommunen elen, fram till stolparna, samt resningen av dem. El-arbetena och monteringen av lamporna, utförde Göran Persson i Gärsabo, och Rune Damgren i Fagred, ideellt. Gräset i gräsmattan är kortväxande rajgräs, samma som användes av vägverket, till slänterna, när det byggdes nya vägar. Jag fick tips om det, ringde och frågade om vi fick köpa. Efter några dagar kom en man med en påse frö. Jag frågade, om jag skulle betala direkt, eller genom faktura.

ra. Det kostar inget, sa han, men håll tyst om det. Det var bara att buga och tacka. Efteråt har jag tänkt på, att det hade nog blivit problem för dem, att få in en femtiolapp under rätt rubrik i vägverkets räkenskaper. Sedan såddes det med en handdriven frösåningsmaskin, med en tygpåse för fröet. Den lilla maskinen hängdes på bröstet, med en rem om halsen. Det är mycket glädjande, och intressant, att det kunde konstateras första veckan i september, då i stort sett alla gräsmattor var bruna, att i den gräsmattan var gräset helt oberört av torkan. Det är sannolikt en kombination av rätt grässort, och den feta jorden, efter rensningarna av botten, av dammen, som byalaget med spadår jämnat ut, och svettats, Ryggarna var tränade.

Innan det blev "Näckrosdammen", har den sedan långt tillbaka, fått heta Tå-fl'ogen. Fl'oge betydde ju vatten, och var sedan långt tillbaka en vattensamling, som aldrig sinade, - torkade ut, på grund av att vattnet tryckte på, från en stark källådra underifrån. Tån som också var den första "Roten" i Vesene, var en samlingsplats för korna, där de kunde dricka, innan de olika gårdarnas ägare, tog med sej dom, ut till sina respektive skogsmarker. Det underlättades ofta av, att flera skogsägare samarbetade, så att t.ex., tre eller fyra skogsskiften, endast behövde "hägna av" på de gemensamma yttersidorna. I regel med en enklare taggråd, över en låg stenmur. Det var möjligt, därför att man ofta, skickade ut barn, att "valla", - se till korna. Fram till senare delen av 1900-talet, räknades ungdomarna som barn, tills de var femton år, och konfirmerats. Från den åldern, när man slutat skolan, fick de flesta börja jobba och försörja sej. När ungdomarna fyllde 18 år, var de flesta vältränade för kroppsarbete.

På någon plats inom ett skogsbetesområde, byggdes det en mindre byggnad som man kallade "summerfäghus". Fäghus kallades även den köldisolerade delen av ladugården, som tjästgjorde som kostall. ("I Norge heter det "fjöset"). I "summerfägghuset", skulle korna mjölkas varje dag. Då måste, mest kvinnor, traska iväg dit, och locka till sej korna, sätta sej på en mjölkpall, med en spann emellan knäna, och handmjölka. Det var ofta mödosamt att bära hem mjölken. Armarna blev "långa". Även fram till mitten av 1950-talet, var det vanligt, att "nykalvade" kor, skulle mjölkas mitt på dagen. De var då ofta tjudrade, flera hundra meter från gården, och det var pigorna/pigan, som skulle vandra iväg med hinkarna, mjölka, och bära hem mjölken.

Avgörande orsaker, till att det blev allt mera ordning och reda, inom det svenska odlingslandskapet var de olika "skiftena". Först kom Storskiftet 1749, tillsammans med Finland, vilket beslutades av regeringen. Anledningen var, att det under generationers gång, gårdarna, vid arvskiten, blivit uppdelade mellan arvtagarna. På den tiden levde över 90% av folket av jordbruk, som var den helt dominerande födkroken. När det med tiden blev alltför sönderplottrat, med mängder av småtegar som följd, kom en klar förbättring i och med Storskiftet, som faktiskt var frivilligt,

För att skynda på utvecklingen av reformen, kom så Enskiftet 1805, följt av Solskiftet och Tegskiftet, för att landa i Laga Skiftet 1827. De är postumt, verkligen beundransvärda, alla landsbygdsbor, och statstjänstemän, som orkade genomföra detta.